

Вісник

ЖИТТИ У ТАРМОНІІ З ПРИРОДОЮ!

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№4 (114)

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ
2025 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

● ПРИЄМНЕ ДЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ У ЗАПОВІДНИКУ

7 липня відбулися
урочистості з нагоди
професійного свята.

З вітальним словом до колективу звернувся директор заповідника, заслужений природоохоронець України Микола Рибак.

Колектив Карпатського біосферного заповідника нагороджено подякою Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України. Подяками відзначено працівників, які сумлінно працюють задля збереження природи.

До вітань долучився і перший заступник голови Рахівської РДА Віктор Турок, який вручив почесні грамоти.

Також працівники отримали відзнаки від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Напередодні керівництво заповідника взяло участь у фестивалі «ПаркФест: там, де говорить природа», який проходив у державному резерваті «Межигір'я».

Фестиваль став платформою для обговорення ключових питань розвитку природно-заповідної справи, зокрема відновлення та розширення природно-заповідного фонду, залучення міжнародної допомоги та реформування галузі.

У заході взяли участь Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Світлана Гринчук, представники уряду, Верховної Ради України, міжнародних організацій, дипломатичних установ та провідних природоохоронних організацій.

Карпатський біосферний заповідник висловлює щирю вдячність організаторам заходу за можливість долучитися до спільного обговорення важливих екологічних викликів та пріоритетів галузі.

Участь у подібних ініціативах — це ще один крок до посилення співпраці, обміну досвідом та об'єднання зусиль у збереженні природи України.

Аліна ТОМЕНЮК,
провідний фахівець з екоосвіти.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КАРПАТСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Продовжується активна робота із популяризації та впровадження Карпатської конвенції.

Серед багатьох аспектів збереження унікальних природних та культурних цінностей і стало розширення природоохоронних територій, які обговорено 22 серпня 2025 року, на засіданні науково-технічної ради Національного природного парку «Синевир», порушено питання популяризації та впровадження Карпатської конвенції.

Так, з цього приводу, на офіційному сайті Парку зазначено, «що заступник директора з наукової роботи Карпатського біосферного заповідника, професор, доктор біологічних наук Федір Гамор вручив директору НПП

«Синевир» Миколі Юрійовичу Дербаку нещодавно видану книгу».

Це видання, що має назву «Еколого-правові, науково-освітні та трансграничні аспекти впровадження Карпатської конвенції та протоколів до неї», є важливим джерелом інформації для фахівців. Федір Гамор виступив відповідальним редактором збірника, що свідчить про його глибокі знання та значний внесок у дослідження Карпат.

Збірник присвячений 25-річчю від моменту схвалення на міжнародній конференції «Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку» ідеї розробки та прийняття Карпатської конвенції.

на 2-ій стор.

● РОБОЧІ ВІЗИТИ

● ЗУСТРІЧІ

КБЗ РОЗШИРЮЄ СПІВПРАЦЮ З ГРОМАДАМИ

У рамках роботи сектору Координаційної ради в Тячівському районі директор Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець України Микола Рибак підписав Меморандуми та Декларації про співпрацю з Усть-Чорнянською селищною радою (голова Петро Костяк) та Дубівською сільською радою (голова Денис Каганець).

Депутати обох рад на сесіях також ухвалили рішення про укладення Декларацій про співпрацю із Заповідником у межах реалізації програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Ці угоди стали важливим кроком до поглиблення співпраці та розширення території сталого розвитку (transition area) Карпатського біосферного резервату за рахунок нових громад у межах

Верхньотересвянського відділення, створеного відповідно до Указу Президента України від 02.01.2022, №5.

У результаті спільної роботи команд Заповідника та представників громад досягнуто порозуміння щодо ключових напрямів: розвиток туризму та підтримка традиційного господарювання; реалізація міжнародних, державних і регіональних проєктів; екологічна просвіта та наукові дослідження; охорона природних комплексів; активізація соціально-економічного розвитку для підвищення добробуту місцевого населення; залучення громадськості до прийняття управлінських рішень.

Сторони висловили спільне прагнення поглиблювати партнерство та об'єднувати зусилля задля

сталого розвитку територій і невиснажливого використання природних ресурсів Карпатського біосферного заповідника.

Підсумком зустрічі стало ознайомлення з новими територіями, що увійшли до природно-заповідного фонду.

Учасники відвідали високогір'я, ознайомилися з роботою служби державної охорони відділення щодо збереження цінних природних комплексів, оглянули об'єкти наукової, еколого-освітньої та рекреаційної діяльності.

Разом — заради збереження Карпат і розвитку громади!

Микола РИБАК,
директор КБЗ, заслужений
природоохоронець України.

ВИЙШЛА ДРУКОМ КНИГА

В ужгородському видавництві "ФОП Сабов А.М." вийшла друком книга матеріалів Міжнародного круглого столу "Еколого-правові, науково-освітні та трансграничні аспекти впровадження Карпатської конвенції", який пройшов 3 жовтня 2024 року в місті Рахів, Закарпатської області.

Книга побачила світ за фінансової підтримки Закарпатської обласної ради (голова — Роман Сарай) та Закарпатської обласної військової адміністрації (голова — Мирослав Білецький), у рамках природоохоронного заходу «Проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок та інших заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики» програми охорони навколиш-

нього природного середовища Закарпатської області на 2025-2026 роки.

У виданні на 374 сторінках розміщено матеріали, які висвітлюють історію прийняття Карпатської конвенції, завдання та основні результати її впровадження.

Презентується діяльність Віденського офісу Карпатської конвенції, подається детальний аналіз стану виконання Конвенції та Протоколів до неї в Україні, розглядається широке коло питань з активізації еколого-правової, науково-освітньої та трансграничної роботи в цьому контексті, розміщено рекомендації Міжнародного «круглого столу» тощо. Довідково додаються Закони і рішення Уряду України та інші інформаційні матеріали, що стосуються розробки та впровадження Карпатської конвенції.

Розраховано для науковців, природоохоронців, працівників органів влади та місцевого самоврядування й широкої громадськості.

● НОВІ ВИДАННЯ

Матеріали надіслано до Закарпатської обласної військової адміністрації, обласної ради, відповідним департаментам та управлінням, провідним бібліотекам та іншим зацікавленим сторонам. Електронна версія книги розміщена на сайті Карпатського біосферного заповідника за посиланням:

https://kbz.in.ua/.../2024/12/KryhlyiStil_2024-4.pdf...

Федір ГАМОР,
заступник директора КБЗ,
д.б.н., професор.

● УРОЧИСТOSTІ

ДЕНЬ ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРУ УКРАЇНИ

23 серпня ми віддаємо шану символу, який уособлює силу й нескореність нашого народу — Державному Прапору України.

Синьо-жовтий стяг майорить над кожним нашим домом, над горами і долинами, над полями й містами, нагадуючи нам, що ми єдині, сильні та вільні.

Ці кольори — не просто тканина. Це синє небо, яке хочеться бачити мирним і без ворожих літаків. Це жовті поля, що чекають тих, хто по-

вернеться з фронту, щоб знову збирати врожаї під мирним сонцем. Це кров і сльози, це біль та надія, це життя, яке ми виборюємо щодня.

Сьогодні наш прапор особливо важкий — бо він просякнутий мужністю і жертвою. Він — у руках захисників і захисниць, які, ризикуючи життям, тримають його високо, навіть тоді, коли кулі свистять над головами. Він — у серцях мільйонів українців, які втратили рідних, але не втратили віри.

Ми щодня бачимо, як вітер торкається вершин і розгортає безмежність небес. І хочемо, щоб так само гордо і вільно майорів наш прапор — символ країни, яка вистояла, вистійть і переможе.

Нехай цей день нагадає кожному з нас: ми — народ, який не зламати. І поки синьо-жовтий стяг живе в наших серцях — живе й Україна.

Слава Україні!
Героям Слава!

Аліна ТОМЕНЮК.

● МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

ЛІТНЯ ШКОЛА З ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАЛІСІВ

У Карпатському біосферному заповіднику на Мармароському гірському хребті Українських Карпат (схили гори Піп Іван) працювала міжнародна літня школа "Dynamics and development of Natural forests in East Carpathians".

Цей захід організовано науковцями університету імені Грегора Менделя в Брно (Чехія) для дослідження букових, мішаних ялиново-ялицево-букових пралісів.

У роботі літньої школи брали участь науковці та студенти Mendel University in Brno, Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, Львівського національного лісотехнічного університету, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, Сумського національного аграрного університету за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ

Чеської Республіки та сприяння Nadace Partnerství та адміністрації Карпатського біосферного заповідника.

Мармароські або Рахівські гори часто називають Гуцульськими Альпами. Це один з наймальовничіших, диких і важкодоступних гірських масивів Українських Карпат.

Ці гори не схожі на інші гірські масиви, вершинам якого притаманний типово альпійський рельєф. Потужні скельні виходи, глибокі долини, дрімучі недоторкані праліси, гострі стрімкі вершини, чисті потоки, високогірні озера, квітучі полонини, різко розчленовані схили, численні обриви, значні перепади висот дуже нагадують Альпи.

У 2007 році букові праліси Мармароського масиву площею 2244 га увійшли до об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

Саме з Мармароських гір починається історія заповідання гірської дикої природи Східних Карпат, де на початку XX століття було створено перші заповідні території. У 1930-х роках тут працювали такі чехословацькі вчені, як Алоїз Златнік, Мілош Дейл та багато інших.

Було закладено серію наукових полігонів. Спостереження за змінами, які відбулися протягом ста років у цих гірських природних комплексах є надзвичайно актуальними.

Незважаючи на сильні зливові дощі, що є частими у високогір'ї Українських Карпат, літня школа пройшла у дружній, доброзичливій атмосфері. Відбувся обмін досвідом щодо проведення комплексних досліджень. Закладено основи для подальшої міжнародної співпраці у дослідженні унікальних пралісів.

Микола ВОЛОЩУК,
к.б.н., завідувач ботанічної лабораторії.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КАРПАТСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

на 1-й стор.

Ця книга містить цінні матеріали, що висвітлюють історію розроблення та прийняття Карпатської ініціативи, а також її подальше впровадження. У ній описані ключові завдання та досягнення, які вдалося реалізувати завдяки конвенції. Це видання стане незамінним інструментом для науковців, екологів та всіх, хто зацікавлений у сталому розвитку Карпатського регіону.

Подарунок символізує не лише наукову співпрацю між Карпатським біосферним заповідником та НПП «Синевир», а й загальну мету — збереження унікальної природи Карпатських гір. Книга стане цінним доповненням до бібліотеки НПП «Синевир» та допоможе у подальшій роботі з впровадження принципів Карпатської конвенції.

Федір ГАМОР,
заступник директора КБЗ,
д.б.н., професор.

МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

24 липня 2025 року в рамках діяльності Координаційної ради Карпатського біосферного заповідника та відповідно до положень Меморандуму про співпрацю, відбулася робоча зустріч представників Заповідника на чолі з директором установи Миколою Рибак з депутатами села та головою Углянської територіальної громади Іваном Немешем.

Під час зустрічі обговорено пріоритетні напрями співпраці між Заповідником та громадою у сфері сталого розвитку, охорони природи та раціонального використання природних ресурсів. Особливу увагу приділено питанням покращення охорони території Заповідника, забезпечення місцевого населення паливними дрова-

ми, а також активізації рекреаційної діяльності на території громади.

Сторони також розглянули питання землевпорядкування та наслідків застосування пільги зі сплати земельного податку, передбаченої для наукових установ, зокрема Карпатського біосферного заповідника, та її вплив на бюджет громади.

Досягнуто домовленості спільно працювати над механізмами компенсації втрат громади, пов'язаних із наданням такої пільги.

Учасники зустрічі підтвердили готовність до конструктивної співпраці задля узгодженого вирішення актуальних питань у робочому порядку та досягнення спільного результату.

Микола РИБАК.

● НА ЧАСІ

НАУКОВЦІ ОБСТЕЖУЮТЬ ВИСОКОГІР'Я СВИДІВЦЯ

24 липня науковці лабораторій ботанічного та екологічного моніторингу провели комплексні дослідження привершинних ділянок гір Близниці й скель Жандарми Свидовецького заповідного масиву.

Чим унікальні скелі Жандарми?

Скелі Жандарми розташовані біля підніжжя гори Велика Близниця, є ботанічною пам'яткою природи загальнодержавного значення з 1975 року! А з 1997 року ця унікальна територія увійшла до складу Карпатського біосферного заповідника. Завдя-

ки своїй важкодоступності, на цих скелях та кам'янистих осипах збереглися вражаючі місця зростання значної кількості рідкісних видів альпійських, аркто-альпійських, ендемічних видів рослин.

Під час обстежень науковці облікували справжні «гарячі точки» біорізноманіття — місця, де на одному метрі квадратному зростає понад 20 рідкісних видів рослин! Серед них: айстра альпійська, товстянка альпійська, королиця Рациборського, волошка Кочі, котячі лапки карпатські, осот

на 3-й стор.

НАУКОВЦІ ОБСТЕЖУЮТЬ ВИСОКОГІР'Я СВИДІВЦЯ

на 2-ій стор.

Вальдштейна, бартсія альпійська, волошка м'яка, дзвоники Кладна, родіола рожева, астрагал Крайни; обстежили стан високогірних водотоків, що є запорукою чистоти наших річок; відібрали проби води для проведення аналізу в хімічній лабораторії КБЗ з високогірного озера Івор та верхньої та нижньої течії потоку Свидовець.

Озеро Івор: Перлина чистоти та легенд!

Особлива увага була приділена озеру Івор, яке лежить серед північних схилів гори Близниці на висоті 1600 м над рівнем моря. Це озеро заслужено вважається однією з найчистіших водойм Українських Карпат! Як і багато інших мальовничих місць у горах, озеро Івор, яке ще в народі називають озером Дівочих сліз, оповите численними історіями та таємничими переказами.

Це високогірне озеро, разом з іншими унікальними озерами Свидовецького гірського хребта, є кандидатом

на включення до водно-болотних угідь міжнародного значення Рамсарської конвенції.

Тривожні сигнали: що знає в Карпатах?

На жаль, під час досліджень були зафіксовані негативні тенденції. Відзначено зменшення локалітетів окремих рідкісних лікарських видів рослин через неконтрольований збір, зокрема родіоли рожевої.

Особливо засмучує те, що, за даними останніх обліків, на скельних полицях, де раніше спостерігали білотку альпійську – легендарний едельвейс, або як у народі ще називають "шовкова косиця", цей вид більше не виявлено. Це є тривожним сигналом і вимагає посилення охоронних заходів.

Ці комплексні дослідження є надзвичайно важливими для моніторингу стану унікальних екосистем Свидівця та розробки ефективних заходів із їх збереження для майбутніх поколінь.

Алла КОЗУРАК, старший науковий співробітник ботанічної лабораторії.

● БУДНІ КБЗ

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В «ЦЕНТРИ ЄВРОПИ»

● ЕКООСВІТА

15 липня Україна святкувала День української державності — символ незламності, свободи та єдності нашого народу.

У цей день ми відчули, наскільки важливо плекати гордість за рідну землю змалку, надихати молоде покоління на любов до Батьківщини та дбайливе ставлення до природи.

З нагоди цього свята в еколого-освітньому центрі «Центр Європи» Карпатського біосферного заповідника для вихованців дитячого оздоровчого табору «Наталі» було проведено тематичний захід «Державні символи України».

Протягом заходу діти розв'язували кросворд «Символи України» та дізнавалися цікаві факти про національні символи, переглянули відеоролик про День української державності та слухали розповідь про історію його виникнення. Також створили яскравий плакат «Моя Україна», передаючи свою любов до Батьківщини через малюнки й слова, грали у пізнавальні екологічні ігри, поєднуючи навчання з радістю та дружнім спілкуван-

ням; фотографувалися з українським прапором, гордо демонструючи свою любов до рідної землі.

Такі зустрічі — це не просто навчання. Це щирі емоції, моменти єднання та маленькі кроки до формування свідомого, відповідального та патріотичного покоління.

Ми всі разом творимо історію України — кожним добрим вчинком, кожною посмішкою, кожною думкою про мир і свободу.

Нехай любов до нашої землі живе у кожному серці, надихає нас берегти природу, підтримувати одне одного й будувати сильну, незалежну Україну.

Аліна ТОМЕНЮК.

МАРКУВАННЯ МАРШРУТІВ

Провідні фахівці відділу рекреації Карпатського біосферного заповідника здійснили роботи з маркування двох туристично-рекреаційних маршрутів у межах Свидовецького масиву, територія якого входить до складу Кевелівського природоохоронного науково-дослідного відділення. Метою є забезпечення безпеки відвідувачів та підвищення зручності орієнтування під час мандрівок.

Маршрут №1 «Від Кевелева до Свидовця» КПП «Кевелів» – г. Близниця – КПП «Драгобрат» – пол. Драгобрат – потік Сви-

довець – КПП «Свидовець»: протяжність: 13,8 км; тип: частково радіальний і круговий.

Маршрут №2 «З Кевелева на Петрос» КПП «Кевелів» – біостаціонар Львівського національного університету – г. Петрос: протяжність: 19,5 км; тип: радіальний.

Маркування передбачає встановлення туристичних вказівників та нанесення кольорових маркерів, які допомагають легко орієнтуватися навіть за несприятливих погодних умов.

Для туристів це означає не лише безпечніший шлях, але й можливість більше зосередитися на красі карпатських краєвидів, різноманітності природи та неповторній атмосфері гірської мандрівки. Чітко позначені стежки роблять подорожі доступнішими для широкого кола відвідувачів — від досвідчених мандрівників до тих, хто вперше вирушає у гори.

Запрошуємо всіх охочих відкрити для себе нові маршрути, насолодитися мальовничими панорамами Свидовецького масиву та зробити подорож у Карпати ще більш безпечною й комфортною!

Аліна ТОМЕНЮК.

● НАРАДА

ЗАСІДАЛА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РАДА

У Карпатському біосферному заповіднику відбулося чергове засідання Науково-технічної ради під головуванням директора Заповідника, заслуженого природоохоронця України Миколи Рибак, члени Ради обговорили низку важливих питань.

Що було на порядку денному?

Микола Рибак детально проінформував про внесення змін до персонального складу Науково-технічної ради Карпатського біосферного заповідника та про погодження переліку наукових підрозділів та посад Карпатського біосферного заповідника. Наголосив, що зміни до складу Ради були необхідними через кадрові перестановки як у Міністерстві захисту довкілля, так і в заповіднику.

Ці кроки забезпечать ефективну роботу НТР та сприятимуть подальшому розвитку установи. Також обговорювалося питання оптимізації кадрового потенціалу. Було вирішено знизити кваліфікаційні вимоги до деяких посад для ефективного функціонування відділу наукових основ сталого розвитку, підготовки та реалізації грантових проектів та посилення кадрового потенціалу наукових лабораторій, які потребують глибоких досліджень.

Заступник директора, д.б.н., проф. Федір Гамор доповів про затвердження результатів конкурсу на вакантні посади науковців та проінформував про підготовку до друку нового випуску наукового збірника «Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного

заповідника та Інституту екології Карпат НАН України № 1 (10) 2025.

Начальниця відділу рекреації Іванна Колачук представила пропозиції щодо змін до П'ятирічного плану заходів Карпатського біосферного заповідника на 2024-2028 рр. Особливу увагу приділила завданням, які стосуються розвитку туристичної та рекреаційної інфраструктури у відділеннях установи.

Заступник начальника відділу державної охорони ПЗФ Віктор Щерба доповів про за-

ходи з поліпшення санітарного стану лісів. Він зазначив, що деревина, отримана від санітарних рубок, буде використана для потреб працівників, пенсіонерів та місцевих жителів.

У рубриці "Різне" провідний юрисконсульт Тетяна Довганюк доповіла про Меморандум про співпрацю з громадською організацією «Спілка ветеранів Гуцульщини». Цей документ є чудовим прикладом об'єднання науки, традицій та громади для збереження унікального природно-культурного ландшафту Карпат.

За результатами обговорень по кожному питанню були прийняті відповідні рішення.

Дякуємо всім членам Ради за плідну роботу!

Алла КОЗУРАК.

Вітаємо!

Ювілеї відзначили у Карпатському біосферному заповіднику у липні-серпні:

Оксана Миколаївна ЩЕРБА – завідувач центрального складу сектору ГЗ;
Людмила Іванівна ПІПАШ – с.н.с. лабораторії екологічного моніторингу;

Анатолій Павлович ПЕТРЕЦЬКИЙ – інспектор з охорони ПЗФ І категорії Трибушанського ПНДВ;

Ілля Васильович КЛИМПУШ – майстер з охорони природи Петрос-Говерляньського ПНДВ;

Олена Іванівна ТАНЧИНЕЦЬ – прибиральник службових приміщень Широколужанського ПНДВ;

Василь Савелійович ПАВЛЮЧОК – інспектор з охорони ПЗФ І категорії Богдан-Петроського ПНДВ.

**Здоров'я, щастя і везіння,
Кохання, спокою, надії,
Щоб збулися Ваші мрії,
А ще достатку і тепла,
Благополуччя і добра.**

Захисники:
Василь Васильович БІЛІНКЕВИЧ – заступник начальника Рахів-Берлибаського ПНДВ;
Геннадій Михайлович БОЧКОР – провідний інженер відділу НДР та МС.

**Вітаємо з днем народження, воїне!
Бажаємо миру, щастя, здоров'я
і надійного тилу.**

Адміністрація заповідника.

Кожного року влітку тема змій є актуальною. Тому пропонуємо Вам сьогодні дізнатися більше про них. А саме про їх особливості, про їхній раціон, а також про види, які під охороною, зокрема у Карпатському біосферному заповіднику.

На території Карпатського біосферного заповідника поширені 5 видів змій: вуж звичайний та водяний, полоз лісовий, мідянка звичайна, гадюка звичайна.

Вуж звичайний – змія до 1,5 м завдовжки. Характерною ознакою є те, що на голові він має дві яскраві оранжеві або жовті плями «вушка». Зазвичай вуж сірий, бурувато-сірий або чорний, іноді з темним візерунком. Знизу – сіруватий, з чорними плямами. Це найпоширеніша змія на всій території України. Живе в різних місцях, але найчастіше у вологих, біля води. Добре плаває і пірнає. Прокидається від зимової сплячки у квітні. Живиться переважно жабами та іншими земноводними. Ховається на зиму пізно восени. Зимує в норах, під корінням тощо.

Вуж водяний – змія до 1,5 м завдовжки, черево, як правило, помаранчевого або червоного кольорів, з чорними, розміщеними у шаховому порядку, плямами. Зрідка цей вид вужів буває однобарвним і навіть чорним. Він має дуже виразний шаховий візерунок та у нього відсутні жовті «вушка». Прокидається від зимової сплячки у квітні.

Поширений у степовій зоні та Закарпатті. Живе у воді або недалеко від неї. Чудово плаває і пірнає. Вуж водяний багато часу проводить у воді, де полює. На суші його можна зустріти на плоских каменях, гілках чагарників і дерев, де він гріється в сонячних променях, щоб перетравити їжу. Вночі та рано вранці змія практично неактивна. У разі небезпеки може прикинутися мертвою. Живиться переважно дрібною рибою, рідше земноводними та їх пугловками, а також на суші водяний вуж ловить ящірок, мишей та комах. На зимівлю ховається наприкінці вересня.

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО ЗМІЙ

Нерідко водяного вужа вважають отруйним та називають гадюкою. Цей міф пішов через те, що у водяних вужів немає властивих їм жовтих «вушок» на голові, а вздовж тіла у них у шаховому порядку розташовані плями. Тож коли ви бачите у воді плазуна, варто пам'ятати, що це вуж. Загалом усі вужі – це миролюбні та неотруйні змії, які ніколи не нападуть, якщо їх не чіпати.

Полоз лісовий або ескулапів – одна із найбільших змій в Європі, загальна довжина її тіла може сягати близько 2,8 м, хоча зазвичай становить 0,9-1,6 м. Зверху полоз однотонний, від різних відтінків оливкового, бурого чи сірого кольорів до майже чорного, нижня сторона – жовтувата або білувата, з чорними плямами. По боках голови ззаду є жовтуваті плями. Молоді полози мають кілька поздовжніх рядів темних плям.

Поширений у Закарпатті, Прикарпатті та деяких районах південного-заходу України. Живе в листяних лісах, нерідко в чагарниках, особливо там, де є кам'яні розсипи або виходи скель. Охоче заселяє руїни і покинуті будівлі. Зазвичай трапляються лише поодинокі особини. Добре лазить по деревах і кущах. Від зимової сплячки прокидається у травні. Теплолюбний вид, веде денний спосіб життя, однак у спеку ховається. Живиться дрібними гризунами, але іноді полює й на інших дрібних тварин. На зимівлю ховається у вересні.

Полоз лісовий не отруйний. В Україні вид перебуває під особливою охороною Бернської конвенції (додаток II). Включений до Червоної книги України з природоохоронним статусом – зникаючий. Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику та інших природоохоронних установах. Причина зменшення чисельності – браконьєрські вилови для утримання в тераріумі та негативний вплив людини на довкілля.

Мідянка звичайна – змія середніх розмірів, до 70 см завдовжки. Знизу червонувато-жовта, з мідним відтінком. Самки зверху сірі або бурувато-сірі. Характерною ознакою мідянки є візерунок на голові, що нагадує корону.

Поширена по всій Україні. Тримається переважно сухих місць. Зустрічається на узліссях листяних лісів, сонячних галявинах, серед заростей чагарників тощо. Ховається переважно в норах або під камінням. Веде денний спосіб життя. Прокидається від зимової сплячки наприкінці квітня. Живиться переважно ящірками, іноді полює на мишей, змій. Зимує під камінням або в норах. На зимівлю ховається на початку жовтня.

Вид включений до Червоної книги України з природоохоронним статусом – вразливий, а також перебуває під особливою охороною Бернської конвенції (додаток II) та на багатьох те-

риторіях природно-заповідного фонду. Серед населення існує помилкова впевненість щодо надзвичайної отруйності виду, в результаті чого мідянки знищуються при будь-якій нагоді. Жодна з вищезазначених змій НЕ є отруйною і небезпечною для людини. В Закарпатті тільки одна отруйна змія – це гадюка звичайна.

Гадюка звичайна – середніх розмірів змія, довжина її, як правило, не перевищує 0,5 м. Тіло відносно товсте. Голова округло-трикутна, чітко відмежована від шиї. Зіниця вертикальна. Верх тіла бурий, сірий, коричневий, з чіткою темною зигзагоподібною поздовжньою смугою, яка може мати вигляд ряду з'єднаних між собою ромбових плям. Нерідко зустрічаються чорні гадюки. Отже, характерними ознаками гадюки звичайної є зигзагоподібний візерунок вздовж спини, округло-трикутна голова, вертикальна зіниця.

Поширена на Поліссі, Карпатах і лісостепу. Полює вночі, вдень сидить у схованці або гріється в затишному місці. Влітку сховищем для гадюк служать нори різноманітних тварин, пустоти в гнилих пеньках і поміж камінням, кущі, копиці сіна тощо. Живиться дрібними гризунами, землерийками, жабами тощо. Ховається на зимівлю наприкінці жовтня.

Більшість разів, коли змія вкусила людину, стається випадково. Приміром, коли людина сіла, наступила на плазуна або схопила його рукою. Плазуни мають низку засобів захисту, окрім укусів. Приміром, вони можуть вдавати мертвих, шипіти, звиватися, смердіти тощо. Та передусім, змії намагаються втекти від людини.

Що робити, якщо вкусила гадюка?

Після укусу на ураженому місці спостерігається болючий набряк із множинними дрібними крововиливами. Отрута швидко вражає життєво важливі

системи організму людини: з'являється загальна слабкість, тиск сильно знижується, виникає головний біль, задишка, запаморочення, набряк тканин та запалення лімфатичних вузлів.

Згідно з рекомендаціями центра громадського здоров'я МОЗ, у разі укусу одразу ж викличте «швидку допомогу», намагайтесь якнайшвидше потрапити до лікаря, щоб отримати необхідну допомогу. Якщо транспортування до лікарні вимагає певного часу, надайте домедичну допомогу постраждалому:

1. Зберігайте спокій і стежте, щоб постраждалий менше рухався.
2. Звільніть уражену частину тіла від одягу, взуття, прикрас тощо.
3. На місце укусу накладіть стерильну пов'язку з антисептиком.
4. Дайте постраждалому воду - при укусі змії важливо багато пити.
5. Якщо є аптечка, дайте постраждалому 1-2 таблетки ліків від алергії.
6. При транспортуванні покладіть уражену кінцівку на підвищення.
7. Якщо є така можливість, прикладіть до рани лід, обгорнутий у тканину.

Як вберегтися від укусів змій?

Одягайтесь відповідно, перевіряйте місце привалу, не торкайтесь непевіренних предметів руками.

Якщо ви все ж таки зустрілися із плазуном, не робіть різких рухів, адже, як правило, змія просто не побачить нерухомий об'єкт. Краще завмерти й чекати, доки гадюка відповзе, або без різких рухів відійти вбік.

Значення плазунів

Плазуни регулюють чисельність гризунів, які можуть завдати значної шкоди сільському господарству чи переносити інфекційні хвороби, а також комах. Змії є частиною раціону низки птахів. У медицині широко використовується отрута змій.

Євгенія МЕЛЕШ,

провідний інженер відділу науково-дослідної роботи та міжнародної співпраці.

Контактні телефони: (03132) 2-68-93, 2-68-59.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<https://kbz.in.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Микола Рибак,
Богдана Москалюк,
Юрій Беркела,
Наталія Савляк (верстка),
Олег Борик.

**Відповідальність за достовірність фактів
несе автор.**

Газету віддруковано: ФОП Федченко С.В.,
61070, вул. Чкалова, б. 32-А, кв. 32, м. Харків
Тираж – 1000 примірників.